

WARMTE

DANIEL SHERRELL

WARMTE

Volwassen worden aan het
eind van onze wereld

Vertaald door
Linda Broeder

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het
Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Copyright © 2021, Daniel Sherrell

This book is published by arrangement with Marianne Schönbach

Literary Agency, Amsterdam

Copyright Nederlandse vertaling © 2021 Linda Broeder/

BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam

Oorspronkelijke titel: *Warmth: Coming of Age at the End of our World*

Oorspronkelijke uitgave: Penguin Books, een imprint van

Penguin Random House LLC

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt, door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze
ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BV Uitgeverij
De Arbeiderspers, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslagontwerp: Jan van Zomeren

Omslagillustratie: Alejandro Moreno de Carlos

Portret auteur: Giovana Schluter Nunes

Typografie: Perfect Service

ISBN 978 90 295 4450 4 / NUR 320

www.arbeiderspers.nl

Voor mijn familie, nu en later

Inhoud

Deel I

Correspondentie	11
Eerste beweging	39
Verontwaardiging	49
Tweede beweging	97
Verlies	109

Deel II

Retraite	143
Derde beweging	179
Object	191
Vierde beweging	227
Hitte	247

Dankwoord	269
-----------	-----

DEEL I

Correspondentie

Op 14 april 2018 stak mensenrechtenadvocaat David Buckel zichzelf in brand in Prospect Park. Hij deed dit alleen, vlak voor zonsopkomst, een korte ontvlaming op een onbeduidend grasveld. Een fietser vond zijn lichaam in een verkoolde cirkel, al moest ze er meerdere keren langsrijden om zeker te zijn van wat ze had gezien. Later vertelde ze verslaggevers: 'Ik kon het maar niet geloven.'

De zelfdoding was zorgvuldig gepland, hoffelijk zelfs. Buckel had de grond om hem heen vrijgemaakt zodat het vuur zich niet verder zou verspreiden. 'Mijn excuses voor de puinhoop,' stond er op een briefje dat de politie in een winkelwagentje naast de plaats van handeling aantrof. Een langere brief was naar de pers gemaild. Dit was een 'vroegtijdige dood door fossiele brandstof', stond erin. 'Het is een afspiegeling van wat we onszelf aandoen.'

Ik was het grootste deel van die dag aan de andere kant van de stad in Central Park. Ik weet nog dat het prachtig weer was en dat de meren bezaaid waren met roeiboten, die in kleine scholen heen en weer scheerden achter het wilgengordijn. Ik vond een plekje op een heuvel en keek toe hoe de rondweg werd overspoeld door mensen. Ergens buiten beeld liet een stoplicht hen in korte spurts door: de toeristen in rijtuigen, de fietsers, de skaters met hun lange, soepele slagen. Ze passeerden plots en

snel, vervolgens was de weg even leeg, en dan sprong het onzichtbare stoplicht vermoedelijk weer op groen en stroomde de volgende golf langs. Het tafereel deed me denken aan een schilderij van Bruegel dat ik in een geschiedenisboek had gezien, een landschap van een winters dorp. Het schilderij is een uitzicht vanaf een heuvel op een vallei: je ziet jagers en houthakkers aan het werk, mensen die kriskras over een vijver schaatsen, schoorstenen die roken in de sneeuw. Volgens het schoolboek zou dit schilderij het begin van de renaissance markeren. Alsof er niet meer nodig was dan een klein uitkijkpunt, de juiste stroom mensen, om dit hele historische keerpunt te vangen.

Na een tijdje viel ik in slaap in het gras, en toen ik weer wakker werd, was de temperatuur gedaald en waren de picknickbijeenkomsten opgebroken. De weinige mensen die er nog waren, leken zich naar huis te haasten. Ik liep terug door het park naar de oostkant, langs de sluitende musea, langs de dure boetieks die de musea imiteerden, met een paar handtassen in verlichte glazen vitrines. Vervolgens de trap af naar de metro, die me terugbracht naar de Bronx. Pas toen ik mijn schemerdonkere appartement binnenstapte, zag ik het nieuws over Prospect Park, las het vluchtig door op mijn telefoon en scrolde langzaam terug toen tot me doordrong wat ik zojuist had gelezen.

Wat me nog meer raakte dan het tragische voorval zelf – en het raakte me absoluut, een geleidelijke realisatie, waardoor ik die avond geen eten klaarmaakte, me geen raad wist nadat ik me ten slotte van het schermpje had losgerukt en uiteindelijk naar bed ging zonder het licht zelfs maar aan te hebben gedaan – was de snelheid waarmee de gebeurtenis, deze kortstondige gewelddadigheid, weer opging in de bedrijvigheid van het park. In feite gewoon werd vergeten. Buiten de afzetlinten van de politie, zo meldden de kranten, werd er weer als vanouds gebarbecued, werden de potjes *kickball* hervat. Deelnemers aan een wandeling voor het goede doel liepen ijverig voorbij in paarse T-shirts waarop in schuinschrift werd voorspeld dat alvleesklierkanker

nu snel de wereld uit zou zijn. Houd hoop, stond er op de shirts. Met andere woorden: het leven was verdergegaan. Wat had het anders kunnen doen, vraag ik je, niet geheel retorisch.

Achteraf had ik het irrationele idee dat ik een bepaalde rimpeling had moeten voelen toen het gebeurde, een subtiele schokgolf die van zijn park naar het mijne trok, als het luiden van een klok om het ene uur van het volgende te scheiden. De pushberichten hadden zich vast al in mijn zak opgestapeld, maar ik had mijn telefoon op stil gezet, waardoor ik zelfs niet die herhaaldelijke trillingen had gevoeld die ik met rampen was gaan associëren. Terwijl de man in brand stond – terwijl de vlammen zijn huid verkoolden en zijn bloed verdampten – had ik helemaal niets gevoeld. Het was een prachtige dag geweest, en zoals ik al zei, had ik het grootste deel ervan liggen slapen.

Een paar dagen na de zelfverbranding maakte ik een middagwandeling met mijn moeder. We slenterden rondjes door een kleiner park vlak bij mijn appartement, een derde park, St. Mary's, minder aangeharkt dan de andere twee. De gebarsten paden wemelden van het onkruid dat gretig was opgeschoten bij de eerste tekenen van de lente en weer was afgestorven in de daaropvolgende koudegolf. Het zag er nu broos uit, bijna verbrand. Ik had weinig aansporing nodig om mijn moeder te vertellen over de zelfdoding en hoe verdrietig ik me daarover voelde. Hoewel dat op dat moment niet helemaal waar was. Ik aanvaarde nieuws over het Probleem vaak juist onnatuurlijk snel, en ik had me prima gevoeld toen ik die ochtend wakker werd, had geen toegang meer tot de pijn die ik een paar dagen daarvoor nog had ervaren, alsof ik een kamer was uitgestapt en de deur achter me op slot had gedaan. Ik hoopte dat het benoemen van het woord 'verdriet' die emotie voor ons allebei zou oproepen. Dat ik het woord kon uitspreken als een toverspreuk om onmiddellijk medelijden op te wekken, waardoor het gebruik van taal, wat mij toch al vaak ontoereikend leek voor een

echte beschouwing van het Probleem, verder overbodig werd. Maar wanneer dit niet werkte – en het werkte nooit – viel ik terug op de gebruikelijke doodoeners, die ik halfhartig in het gesprek liet vallen. ‘Ik voel me overdonderd,’ zei ik deze keer. ‘Het is zo tragisch, maar iedereen is het alweer vergeten.’ Dat was waar, de nieuwscyclus was onverbiddeijk verdergegaan, hoewel er nog een paar e-mails onder aan mijn inbox stonden met onderwerpregels als ‘Rust in vrede’, of in sommige gevallen ‘Fwd: Re: Rust in vrede’.

Mijn moeder begroef haar kin in haar sjaal en luisterde. ‘Die man moet wel een beetje gek zijn geweest,’ zei ze, op ongeruste toon, alsof ze me wilde horen instemmen. We liepen een tijdje in stilte verder, langs een verlaten speelplaats, een rij oude eiken. Even verderop was een groepje mannen aan het voetballen, en we keken hoe de bal hoog boven hun hoofden vloog.

Ik dacht niet dat hij gek was, zei ik uiteindelijk, met neergeslagen ogen. Voor zover ik wist, had hij een normaal leven geleid, eerbaar zelfs. Hij had tientallen jaren met succes voor lhbtq-rechten gestreden in de rechtszaal, en na zijn pensioen had hij zijn aandacht op het Probleem gericht. In zijn laatste jaren had hij een grootschalig composteerprogramma opgezet en steeds meer CO₂ afgevangen, hoewel hij de wereldwijde uitstoot zag stijgen. Toen ik over zijn dood las, begreep een deel van me precies wat hem had gedreven. Ik had er zelf ook vaak over nagedacht, gaf ik toe: de perfecte zelfopoffering, iets wat als een schokgolf door het publieke debat zou trekken, een zelfdoding die het Probleem eindelijk persoonlijk zou maken. Natuurlijk klonk het g enant om op te biechten, messianistisch en waanzinnig. En ik vertelde maar niet eens over de specifieke en melodramatische scenario’s die ik allemaal had overwogen. Boven op een fabrieksschoorsteen klimmen en erin springen, bijvoorbeeld. Of kijken wanneer de volgende zware orkaan op het weerbericht werd aangekondigd en dan in de toenemende regen op het strand wachten terwijl de laatste toeristen van hun

vakantiehuisjes wegreden, totdat eindelijk de vloedgolf kwam die me ver landinwaarts zou spoelen en dan terug naar zee. Ik had zelfs al enkele praktische zaken uitgedacht, bijvoorbeeld dat ik een betonschaar moest meenemen voor het geval dat de fabrieksschoorsteen met een rooster was afgedekt. Of dat ik beter een GoPro-camera kon opstellen voordat de storm toesloeg, voor het geval dat er geen tv-camera's bij waren op het moment dat ik kopje-onder ging.

'Ik kan mijn oren niet geloven,' zei mijn moeder terwijl ze haar hoofd van haar sjaal ophief zodat we elkaar wel aan moesten kijken. De zon ging langzaam onder en we hoorden gejoel op het veld achter ons. Iemand had een doelpunt gemaakt.

'Ik ben niet depressief,' vertelde ik haar, en dat was ik ook niet. Voor een twintiger die bovengemiddeld vaak dacht, of juist niet probeerde te denken, aan het einde van de wereld, was ik – tot mijn verbazing en bijna tot mijn frustratie – eigenlijk best gelukkig. 'Het is gewoon weleens in me opgekomen als strategie,' voegde ik eraan toe, alsof deze uitleg enige troost zou kunnen bieden.

'Waag het niet om ooit zoiets te doen,' zei ze. 'Het zou helemaal niets uithalen, behalve dat het je dierbaren kapotmaakt.'

In de abnormale kou, diep weggedoken in haar jas, leek ze oprecht bezorgd, en ik had meteen spijt dat ik ook maar iets had gezegd. Want natuurlijk wist ik dat ze gelijk had. Het zou niets uithalen; het was een slechte strategie. Dat had de brand in het park nog maar eens bewezen: zelfs als je er op definitieve en dramatische wijze uit stapte, zou het Probleem gewoon zonder jou doorgaan. Ik beloofde haar dat ik niets zou doen, een gemakkelijke belofte, hoewel ik daarna een nieuw en ditmaal spontaan verdriet voelde. Zonder die laatste uitweg bleef er weinig over om me te beschermen tegen het gevoel dat ik al maanden probeerde te ontlopen: dat het niet uitmaakte wat we deden, dat ons geen strategieën meer restten.

Rond deze tijd begon ik jou over het Probleem te schrijven. In het begin deed ik dat maar half bewust, als een strohalm waaraan ik me vastklampte om de wanhoop te verdrijven. Dan typte ik mijn angsten uit in een notitie op mijn telefoon en klikte die weg als de gedachte was afgezakt. Het voelde altijd absurd om je in vertrouwen te nemen, het was iets wat ik niet graag aan anderen zou opbiechten. Maar het bood ook een vreemd soort troost: alsof dit de kans vergrootte dat je op een dag werkelijk zou bestaan. Alsof ik je steeds echter kon maken door je aan te spreken.

Dit was na mijn studie, in de jaren dat ik net in New York was komen wonen. In die periode vergezelde ik mijn grootmoeder soms naar haar synagoge in Far Rockaway. Het was een orthodoxe sjoel, hoewel de leden het simpelweg ‘zwarte-keppel’ noemden, een term die ook mijn voorkeur had vanwege het vleugje mystiek.

We zaten apart van elkaar, mijn grootmoeder in het vrouwen-deel, dat door een scherm van eenzijdig doorkijkglas van het mannendeel was gescheiden. Vanaf haar kant kon ze mij zogenaamd zien bidden, bladerend door de bladzijden van mijn sjoel terwijl mijn gedachten in een kringetje ronddraaiden als een kleine ouroboros van afleiding. De mannen om me heen droegen donkere pakken en talliets, en soms een sjtreimel. Ze baden in stilte terwijl ze sjaukelden en geluidloos mompelden tot de chazan abrupt begon te zingen. Het gezang klonk altijd chaotisch, ontbeerde de harmonie van een koor, en de mannen die als eerste klaar waren, slenterden tussen de banken door en namen elkaar terzijde voor gedempte, vertrouwelijke gesprekken.

Ik wist dat mijn grootmoeder – onzichtbaar achter het scherm – bad voor jou, bad dat ik zou trouwen en jou op de wereld zou zetten, en ik wist dat ze me na de dienst bij de arm zou nemen en een heleboel vrome, geschikte jonge vrouwen zou aanwijzen

met wie dit doel mogelijk kon worden bereikt. Ik concentreerde me vooral op de preken van de rabbijn, in de hoop me te kunnen bevoorraden met andere gespreksonderwerpen dan jij, dan alle ongemakkelijke vragen die jij opriep.

De preken van de rabbijn gingen vaak over de masjiach, wanneer hij zou komen en wat we konden doen om zijn komst te bespoedigen. De masjiach zou de *baolam haba* inluiden, de komende wereld, hoewel er veel discussie was over hoe deze wereld eruit zou zien. ‘In de komende wereld is er eten noch drinken noch voortplanting noch handeldrijven noch na-ijver noch haat noch wedijver,’ zei de Babylonische Talmoedist Abba Arika, ‘maar de rechtvaardigen zitten met hun kronen op hun hoofd en zij genieten van de schittering van de Sjechina.’* De tweede-eeuwse wijsgeer Rabbi Yose HaGelili schetste een veel vreemder en duisterder beeld. ‘De zielen van de zondaars zullen worden weggeslingerd uit de holte van de slinger,’ zo zei hij. Het sanhedrin zei alleen dat alle doden weer zouden opstaan. En het boek van Jesaja ontweek de hele vraag. Over de komende wereld staat geschreven: ‘Geen oog heeft het gezien.’

Het zal vast weinig zin hebben om hier over de aard van de komende wereld te speculeren. Ik vertel dit alleen maar om aan te geven dat ik in zekere zin al bekend was met de eschatologie van het Probleem. Ik wist hoe het was als het lot je als een worst werd voorgehouden, net buiten bereik. Hoe het voelde om een leven lang te wachten tot iets groots en ongewis eindelijk uitkwam.

Als ik naar mijn grootmoeder ging, nam ik de metro tot de laatste halte, waar het spoor parallel loopt aan de oceaan. De trei-

*Uit: Klaas A.D. Smelik, *Jodendom, een religie van leven*. 's-Hertogenbosch, 2020.

nen denderden langs de appartementencomplexen aan de boulevard, maar binnen hielden de passagiers zich aan een strikt en per definitie onuitgesproken pact van stilte. Bijna niemand zei iets, en weinig mensen maakten oogcontact. Ze keken naar hun telefoon of naar het water. Soms werd het pact geschonden door bedelaars en bekeerders, maar zelfs in de spits was het alsof ze tegen een lege wagon praatten.

Tegen de tijd dat ik naar New York verhuisde, was het metrostelsel al duidelijk in verval. Onderdelen kwamen los en wissels werkten niet. Gepensioneerde machinisten en seiners werden teruggehaald vanwege hun esoterische kennis over een bepaald verroest schakelbord op een belangrijk knooppunt in Queens. De gouverneur investeerde te weinig geld in een grondige renovatie en probeerde vooral de schuld af te schuiven op de burgemeester, die geen enkele bevoegdheid in deze kwestie had. Maar hoewel de infrastructuur verouderd was en de politiek disfunctioneel, kwam het laatste zetje uiteindelijk van een storm, met de ontoepasselijke naam Sandy. In die tijd kregen stormen een naam in alfabetische volgorde, elk jaar opnieuw beginnend bij de letter a. De officiële instantie die hiervoor verantwoordelijk was, had de neiging om vrolijke namen uit de vooroorlogse generatie te kiezen: Sandy, Harvey, Irma – namen die je eerder zou verwachten in een seniorenvereniging in Zuid-Florida, het soort vereniging dat, ironisch genoeg, ook ernstig werd bedreigd door de steeds zwaardere stormen als gevolg van het Probleem.

Sandy trof Far Rockaway aan het eind van 2012, toen het grootste deel van het alfabet al was geweest. Ik zat destijds in mijn laatste studiejaar, uren van New York vandaan. Ik sms'te de hele nacht met familieleden en ververste mijn browser verwoed, om me met alle losse nieuwsflarden een beeld te kunnen vormen van de werkelijke situatie. Hoe de wind aanwakkerde en de bomen doorbogen. Hoe de zonneschermen van mijn grootmoeders appartementencomplex klapperden aan hun knik-

armen. En hoe iedereen zich binnen verschanste en de storm zag naderen op tv, de grote krul weergegeven in felgroen, een moloch die op de kust af raasde. Ze keken tot de lucht donker werd en de regen aanhoudend tegen de ramen sloeg, alsof die aanklopte om naar binnen te mogen. Ze keken tot de stroom uitviel door de wind en de tv's doofden, waardoor ze de voortgang van de storm niet meer konden volgen. Pas toen, in de door haarzelf veroorzaakte black-out, kwam de storm aan land.

De Atlantische Oceaan overspoelde de gemeenschap, stroomde keukens en kelders binnen, blokkeerde wegen. Het water rukte stopborden los en liet geparkeerde auto's drijven, stopte vlak voor de synagoge waar mijn grootmoeder jarenlang voor de komst van de masjiach had gebeden. Duizenden mensen in de omgeving moesten hun huizen in allerijl verlaten terwijl de storm verder aanwakkerde. Mijn grootmoeder keerde de volgende ochtend terug naar een appartement zonder stroom, waar het eten in haar koelkast lag te bederven. Ik probeerde haar vanuit mijn studentenkamer te bellen, maar de storm had de telefoonkabels doorgesneden.

Ik weet nog dat ik me in shock voelde: iets wat al lange tijd werd verwacht, was nu eindelijk gebeurd. En dat niet alleen, het was óns gebeurd. Het Probleem was zo van het scherm de woonkamer van mijn grootmoeder in gesprongen. Ik had me wel voor dit moment schrap gezet, maar nu het zover was, kon ik het toch maar moeilijk geloven.

De dag na de storm was de metro een chaos. Veel tunnels stonden nog vol zeewater, de muren uitgebeten door het zout. De foto's op internet leken op hoe ik me de rivier de Styx voorstelde: een waterige grot die uitliep in complete duisternis, net groot genoeg voor een roeiboort uit Central Park.

In de jaren daarna zag ik de vertragingen toenemen, de mensenmenigten in de spits dichter en hectischer worden. Deze aftakeling viel samen met een wildgroei aan borden en apps die

precies vertelden hoelang het duurde voordat de volgende trein kwam, dus naarmate de betrouwbaarheid van het stelsel afnam, nam de voorspelbaarheid toe. Dit leek, voor mij althans, te wijzen op een subtiele verschuiving in onze relatie tot tijd, alsof we niet langer op de voortgang daarvan durfden te vertrouwen maar ons beter voelden als we precies wisten waar hij was, als ja-loerse echtelieden. Hoewel het weten van de wachttijd natuurlijk geen invloed had op de duur ervan en dit ons waarschijnlijk alleen maar ongeduldiger maakte.

Toen de treinen bleven uitvallen, veranderde ook de stilte onder de passagiers. Het voelde minder routineus, op de een of andere manier. Gespannener, alsof er elk moment een gesprek kon losbarsten. Als ik 's avonds laat naar huis reisde, zag ik soms mannen van mijn leeftijd tegen hun weerspiegeling in de ruiten praten, meeplaybackend met de liedjes die alleen zij op hun koptelefoon hoorden. Je zag hun spiegelbeeld schokkend en schommelend afsteken tegen de duisternis van de aangetaste tunnels. Als de trein een station binnenreed, werd hun weerspiegeling vervangen door een felverlichte vreemdeling die ongeduldig stond te wachten tot de deuren opengingen. Het voelde alsof alles nog maar nauwelijks bij elkaar werd gehouden.

Dankzij deze kwetsbaarheid voelde elke aankomende trein als een wonder. Het feit dat er überhaupt een trein was gekomen, zelfs na twintig minuten wachten, getuigde van de volharding van een veel groter kaartenhuis, dat net buiten beeld vervaarlijk wankelde.

De stuwende kracht achter dit alles – de stormen maar ook de treinen – is het medium van David Buckels zelfdoding. Fossiele brandstof is overal, hoewel zelden zichtbaar. Het verschuilt zich in pijpleidingen die onder onze straten en door onze muren